

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.

ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՔ ՆԱԽԵԱՅ ՌԱՄԿՕՐԷՆԻ
ՎԵՐԱՅ, Հ. Դ. Լոնդ. վ. Յով-
նանեանի. Վիեննա, 1897.

Այս նշանաւոր հետազոտութիւնները մաս առ
մաս տպագրուել են «Հանգ. ամս.»-ի մէջ, իսկ այժմ
սեւի ճոխացուցած առանձին գրքուկով լոյս են
տեսնում Առ այժմ տպագրուել է Ա. մասը, Բ.
մասն էլ քիչ ժամանակից յետոյ լոյս կը տեսնէ:
Տպագրութեան մեծ մասը ինքը հեղինակն է հոգացել
է թայց տարաբարտաբար անժամանակ վախճանե-
լով՝ ամբողջի տպագրութիւնը չի վերջացրել: Ար-
ժանաւոր հանգուցեալի մահը մեծ կորուստ է մեր
գրականութեան համար: Ով որ սիրել և գնահատել
է Հ. Ալիշանի և Հ. Այստեանի գործերը և նոցա
ստորագրութիւնը, ոչ նուազ րերկրութեամբ կը կարգայ
վերջինս հետազոտութիւնները, ուր որ շնչում
է նոցա ոգին: Ես մի ապացոյց է, թէ նոքա ստեղ-
իկ են մի դպրոց և հմուտ գործակիցներ: Ոչ գրքի
վերնագիրը և ոչ նորա ցանկը գաղափար կարող են
տալ նորա ճոխ խրատական և ծայրէ ի ծայր հետա-
գործական քաջակամութեան մասին: Եւ քանի որ Բ.
մասը տակաւին լոյս չէ տեսնել և դժուար է գուշակել,
թէ ամբողջ գործն ինչ գահարներն է բովանդակում
այս համառօտ մատենախօսութեամբ կարող ենք
ընթերցողին միայն յանձնարարել, որ ինքն անձամբ
կարդայ գիրքը: Այստեղ նախ կենդանացած կը գտնենք
մի բարբառ, որ մենք միշտ արհամարհանօք համարել
ենք ռամկի, գոհհիկ բարբառ (мужничій говоръ),
ինչքան որ այն մինչ այսօր ծանօթ է եղել հասու-
կութեանը, թայց որ իսկ և իսկ մի հարուստ ձեւն,
լաւ զարգացած և ընտիր ժողովրդական լեզու է:
Գրքի վերնագրից ընթերցողն իրաւամբ ակնկալում
է այն լեզուի քերականութիւնը, բառերի միջերբը,
ամբողջ գանձարանը, շուրջն ու ոգին՝ մէկ մէկ լու-
սարանած, մանաւանդ, որ ինքը հեղինակն էլ յա-
նուանէ ասում է. «արդեօք լաւագոյն չէ՞, ի դար-
ման աղքատութեան ձեռք և ասացուածոց այժմու
բարբառոյս, փոխանակ օտար և մուրացած գրերու
գիմելու՝ հանել առնուլ մեր սեպհական յորդա-
բուխ ակնադրերէն, որ այնպէս ձեւաշատ է»: Իսկ
գիրքը առ այժմ լայն տեսարաններ է բաց անում
մեր առաջ, թայց դեռ ևս մեզ չյագեցուցած իւր
ցոյց տուած կատարելութիւններով՝ շուտով մէկը
փակում է: Միւսը բանալու համար. և քանի որ
Բ. մասը չենք տեսնել, մեր առջև առ այժմ ունինք
մի համատեսիլ պատկեր, մի պանորամա: Ապա
դուք կը գտնէք մի ընտիր մատենագրութիւն, որ
մենք չենք երազել, թէ մեր աղբը միջին դարե-
րում ունեցել է. երեւի երբ որ Հերկուլանում
քաղաքը Վեղուկի մոխրի տակից բացուեցաւ՝ այն
տպագրութիւնը գործեց ժամանակակիցների վերայ,

ինչ տպագրութիւն որ գործում է այդ մատենա-
գրութիւնը ընթերցողի վերայ, էլ չենք ասում, թէ
գրքի մէջ քանի քանի անգամ կողմնական նիւթե-
րի վերայ խօսք է լինում, որոնցից իւրաքանչիւրը
մի գեղեցիկ ամբողջացած լեզուաբանական, գը-
րագիտական, պատմական, գիտնական հետազոտու-
թիւն է: Աւերջապէս չենք կարող անյիշատակ
թողնել հեղինակի համեստութիւնը դէպի իւր ան-
ձը, յարգանքը և արդարութիւնը դէպի միւս աշխա-
տաւորները, և անհուն սէրը և հաւատարմութիւնը
դէպի իւր գործը:

Ս. Ս.

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԲՆԱԶԴՆ ՈՒ ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒ-
ԹԻՒՆԸ.—

Կազմեցին Ա. Զիլինկարեան և Տ.
Ռաշմաճեան. Աղէքսանդրապոլ.
1897. եր. II + 52. գինն է 8 կոպ.

Այս գրքոյկը առաջինն է այն մի շարք ընա-
գիտական գրոյցներից, որ պպ. Զիլինկարեանն ու
Ռաշմաճեանը խոստանում են հետզհետէ հրատարա-
կել ժողովրդի ընթերցանութեան համար: Եթէ յա-
ջորդ տետրակներն էլ այնպէս յաջող կազմուած լի-
նին, ինչպէս այս առաջինը, մեզ կը մնայ միայն շը-
նորհաւորել մի օգտակար և համակրելի ձեռնարկ-
ութիւն. մենք այնքան քիչ բան ունինք հրատարա-
կած ժողովրդի համար և մանաւանդ այնքան սակա-
ւածութիւն են փոքր ի շատէ շնորհալի գրուածքները,
որոնց նպատակն է հանրամատչելի ընթերցանու-
թեան նիւթ մատակարարել, որ չենք կարող չօրա-
խանալ այսպիսի մի յաջող սկզբնաւորութեան վրայ:
Այս գրքոյկը հետաքրքրութեամբ կարդացուում է
և գրուած է շատ պարզ և ընդհանրապէս մաքուր
ու կանոնաւոր լեզուով. բարբառաբար շատ քիչ
են պատահում այստեղ այն խորթ ձեւերն ու դար-
ձուածները, որ այնքան սովորական են մեր այդ կար-
գի հրատարակութեանց մէջ: Գրքոյկի գինն աժան է,
որ մեղանում գրքի տարածման հարկաւոր պայման-
ներից մէկն է: Մի բան, որ ցանկալի է տեսնել, յա-
ջորդ տետրակներն են, որոնց շնորհիւ մասնաւորա-
պէս բնագիտական գրոյցներն աւելի հետաքրքրական
ու օգտակար են դառնում՝ մանաւանդ հասարակ
ժողովրդի համար:

Յաջորդ գրքոյկները պիտի լինին՝ «ընտանի
կենդանիներ», «Ոյժեր», «Ելքաբարակութիւն» և
և այլն:

